

J E L E N K O R.

64. szám

Pest, szerda augustus 12^{én}

1835.

F o g l a l a t: Magyarország (kinevezések; somogyi lóverseny, és különféle.) Törökország (Milos hg. utazási célja Konstantinápolyba. Görögország új szigeteket nyerne). Anglia (alsó- és felsőházi viták július 17-27kig.) Franciaország (hírlapszerkesztők fogdoztatnak Girard csinya bővebben; királyi rendelés; pairszék; Anglia, Török- és Oroszország egymásközi viszonyaik) Spanyolország (a' carlisták jul. 16iki vesztesége; Madrid fujabban nyugtalan.) Portugália (részletes változás a' kormányban.) Glaszorszá. Németország. Németalföld 's Sicília.

MAGYARORSZÁG.

Pozsonyban augusztus 5ikén a' KK. és RR. országos ülésben a' szólászabadsági ketős tárgyzatra nézve elfogadtatott a' kerületi ülésnek amaz előleges végzete, hogy a' mondott ügyben, azelvek föntartása mellett, ó cs. k. föntségének az Ország Nádorának közbenjárása kéressék ki. Átküldetvén az üzenet a' fő RRhöz, ezek ujra előbbi határozatjoknál maradtak meg, 's Nádor ő fönsege kijelenté, hogy a' közbenjárást a' dolgok illy alakjában nem vállalhatja el. — A' fölirási czimzetre nézve, melly iránt az üzenetet a' RR. a' szólászabadsággal együtt küldék által, szinte megmaradtak a' fő RR. előbbi végzeményöknél.

Ó cs. kir. fönsege a' magyar kir. udv. Kanczellariához július 31kén intézett legfensőbb határozata szerint, ezen udv. hatóság egyik conc. practicansát Lázár Angusztot, tiszteletbeli udv. concipistává, martz. 31kén költ magas rendeleténél fogva pedig a' kassai kir. Akademiánál megürrült természetjogi 's a'zhez kapcsolt egyetemi nyilvános és nemzetek törvényebeli oktatószékre Morovics Márton hites ügyvédet 's törvények tanárját mel' tőzöttatott kegyelmesen kinevezni.

Ó cs. kir. fönsege a' magy. kir. udv. Kanczellariához június 30kárul intézett legfensőbb határozata szerint Selmech sz. kir. és bányaváros egykori tanácsbeliét Moenich Jánost közép arany-érdempénzzel méltóztatott megjutalmazni.

Ugyan ő fönsege, mint a' magas ausztriai császári Leopoldrendnek nagymestere, birodalmi fő kanczellár gróf Mitrowszkihoz, mint azon rend kanczellárjához július 27kén intézett legfensőbb kabinetirata szerint, Rukavina general-örnagyot, tekintvén ennek június 6, 7, 's 10kén a' rabló bosnyák határszéleken történt három ütközetben kitüntetett czélszerű, elszánt és jeles viseletét, az említett ausztriai császársági Leopold-rend lovagkeresztjével méltóztatott kitüntetni.

KÜLÖNFÉLE. Pozsonyban aug. 3ikán, midőn az Orsolyaszüzek (apácák) leánynevelő 's tanító intézetjökben a' nyilvános próbatét tartatnék, váratlanul jelentek meg ő fönsegeik a' Főherceg-Nádorné 's Hermine főhgasszony 's egész végig türelmes tanuji levén a' mintegy 700ra menő 's négy iskolai szakaszra osztott külső leánytanulók vizsgálatának, ő fönsegeik

a' tanulásbeli jeles előmenetelen nem csak kegyes tetszésöket méltóztatnak nyilatkoztatni, hanem délután az intézeti növendék kisasszonyok próbatételére is Erzsébet főhgasszony társaságában ujra megjelentek. Figyelmesen hallgaták, sőt magok is kérdéseket intéztek a' növendékekhez 's a' kézmunkákat rendre vizsgálák. Általában a' leánykák kitüntetett szorgalma ő fönsegeik kegyes tetszését, — előhaladásuk pedig kivált a' nyelvtanulásban 's névszerint a' magyarban, németben 's francziában, továbbá a' számvetésben, történettudományban, földleírás ismételten 's rajzolásban magaa' dicséretjököt is vala' megnyerni szerencsés buzdításul további ügyekezetre. Kezdetkor 's végzetkor a' leánykák által mondott fogadó 's köszönő, magyar és német beszédkeket, mellyek azonban az ő fönsegeikhez nem reménylett szerencse miatt egyedül a' főtiszt. biztos urhoz 's előljárókhoz valának intéztetve, örömmel hallgaták ő fönsegeik. — Ugyan Pozsonyban Adamkovic Mihály esztergami kanonok 's kir. tanácsnok ur a' pozsonyi kerületbeli iskolák főigazgatója az akadémiai tanulók közül 6 szegényebb sorsu de szorgalmas 's jó erkölcsű ifjunak a' tanulásra nézve jeles serkentésül, fejenként 120 vtó frotot ajándékozott. Eph. Pos. — Julius 1sőjén a' varasd-körösi határnok ezred kerületében az ivanichi csapat határában két fazekas szerencsétlenül lelé halálát egy agyagbányában. A' bányagödör mintegy 20—30 ölnyi térségű volt minden támasz és oszlop nélkül üregeesen kipandalítva, 's e' pandal v. öblös üreg fölött sűrű növényben 3—400 esztendőz izmos tölgyfák. A' mondott nap többen dolgozának egyszerre a' bányában, midőn egyik fazekasmester irigylvén szomszédjának gazdag ásatát, a' keletkező iszonyu förgeteg ellenére is két legényestül kettőzöttetett munkával neki dült az ásásnak. — A' szomszédok jókor kimenének a' veszélyes üregből, később a' mester egyik legénye is odahagyá, azt ő azonban nem hajtott semmi fenyegetésre 's folytatá a' munkát. Alig jött az egyik legény az agyagtanyából szabadra, megdördült az ég 's a' bánya függő része beomlik 's elborítja a' valmerő munkás mestert, legénye szabditására siet, de egy második dördület még nagyobb földet szakaszt 's ő is eltemetve lön. A' szabadban állók hallák a' jajgatást, de segedelemre járulni nem bátorokodának, míg megszünvén a' förgeteg, akkor az eltemetteket már halva ásták ki a' rájok zuhant földből.

A' SOMOGYI VERSENY ÉS LÓKIÁLLÍTÁS ÜGYÉBEN:

A' hírlapokban ezelőtt történt hirdetés következtében köz tudomássá tétetik, hogy a' folyó augusztus 30kán Somogy vármegyében Kaposvár mezővárostól félórányira fekvő Hetesi helységben történendő lókiállításakor több még meg nem nevezhető lovon kívül, részinteladásra részint mutatásra e' következő ménesekből fognak oda vezetettetni:

terjesztésére. Heves szavaltá után általában a' katolikusok ellen azt mondá indítványa czeljának, hogy megmutassa, mi nagy különég van az erkölcsiségre nézve a' katolikusok és protestansok közt. Richmond hg és néhány ministeri követ melegen ostromlák az indítványt, mire Westmeath lord azt nyilvánítá, hogy, mivel a' ház többségét nem nyerheti meg, indítványát visszaveszi. Ö. Beob. — Az alsóházban a' testületjavító törvényjavaslat a' harmadik szokott fokon is általment úgy mint a' biztosságban másodsor is meghányatott. 114 czikkelye majd minden vitatás nélkül elfogadtatott, minthogy a' conservativek közül senki sem szólott azok ellen. A' tudósítás 18kán fog felolvaatani, 's mint semmi kétség iránta, hihetőleg az egész törvényjavaslat elfogadtatni 's július 20kán a' felsőházba vitetni. —

Az alsóház ülésében jul. 23án Hume ur. az orangista egyesületek vizsgálatára nevezett biztosság tudósítása következtében indítványt jelenté annak kimutatására, hogy hasonló orangista páholyok (loge-ok) a' hadi seregnél is vannak. Robinson ur szóba hozá a' hírlapok által keményen gáncsolt „Daily National Gazette“ (bélyegtelen nemzeti ujság) megjelenését, 's azt kérde a' fő ügyésztől: tett é már a' kormány kellő lépéseket e' törvénytelenég megszüntetésére? A' főügyész azt felelé, hogy a' bélyeg nem fizetés nem őt, hanem társát a' kincstár kancellárját illeti; azonban ha esetet tudnak neki mutatni, mellyben a' törvény megsértetett, ő kész azt megboszulni, akárki legyen szerzője. (A' londoni lapok Brougham lordot nevezik ennek.) 'S ő e' kötelesség alul magát kivonni nem fogja. — Brougham lord ez utóbbi napokban Liverpoolban egy ott alapított ipar-intézet talpkövet tevé le, 's ez alkalommal előült egy ezen történet megünneplésére adott fényes lakománál. Beszédében, mellyben előbb az iparintézetek fontosságáról értekezett, azon vád alul is kimentette magát, mintha ő Grey megbuktatásában Althorp lorddal vett volna részt; továbbá azon vád alul is, mintha nem olly annyiranép embere volna ő akkor, midőn hivatalt visel, mint midőn hivatalban nincs. Ő annak ugymond igen örül, hogy hivatalából kilépett, mert szabadabban dolgozhatik 's függetlenebbül a' nép javára. —

A' felsőházban július 27én kérelmek nyújtattak be a' tory tagok által a' testületi rendszabályok ellen, melly alkalommal Newcastle hg a' testületi ügy vizsgálatára kinevezett biztosság törvényességét támadta meg. Brougham felelt neki mondván, hogy a' biztosság alkotmány-szerű módon lévén kinevezve teljesen törvényes, előlött pedig szinte betűszerint ismétlete azon biztosságnak, melly 1830ban Wellington hg mi-

nistersége alatt az irlandi egyházra nézve volt kinevezve. Ez ellenvetésre a' nemes hg olly halkan válaszolt, hogy szavait a' karzatokon nem lehet hallani. Minthogy Newcastle által e' tárgyban javasolt felrást a' királyhoz senki sem pártolta, felhagyott az egész dologgal. De később ismét fölkelte 's kérde az első ministert: igaz e, hogy bizonyos Hunt katolikus lelkész 236 holdnyi földet vásárlott össze Loughboroughban, hogy ezen a' jezuita rend számára klastromot építsen; azt is akará tudni: kapott e a' ministerség hivatalos tudósítást a' liverpooli nyugtalanságokról? Melbourne lord azt felelé, hogy a' nyugtalanságokra nézve maga sem tudhat többet, mint a' ns hg, úgy mint a' mennyi a' hírlapokban állott. Azonban rendelés ment a' hatóságokhoz a' vétkesek megfenyítettésére. A' klastrom-építésre nézve nem tudja, olly szerencsétlenség é az az országra nézve, mint a' ns hg állítja, de fölállítatását meggátolni nem volt a' ministerium hatalmában. Iskolai vagy egyetemi intézetté létele pedig nem fog soha megengedtetni. —

Az alsóházban jul. 27kén J. Crawford indítványt tön felírásra a' királyhoz azon borzasztó szükség végett, melly Mayo megyében Nyugat-Irlandban uralkodik. Mire Morpeth lord ígéré, hogy a' kormány mindent megteend e' közinség-enyhítésre, mi hatalmában álland, 's hatán a' parlament segedelmet szándékozik az irlandi szűkölködőknek szavazni, épen nem lesz ellene. Ugyanezen ülés alatt terjeszté elő Morpeth lord millyen rendszabályt van szándéka a' kormánynak a' fék-törvény (coercitionbill) helyébe javasolni Irlandban. Egyszersmind a' szegényi törvény előterjesztése a' jövő parlamenti ülésre halasztatott, minthogy az idő szűke miatt azt most úgy sem lehetett volna messze vinni. — Az irlandi egyházi törvényjavaslat ügyében biztossággá válva a' ház, Stanley lord és Goulburn oda nyilatkoznak, hogy ellenzésökkel a' házat késletni v. hátráltatni nem szándékoznak, hanem indítványaikat a' tudósítástételkor adandják elő. Ezután a' javaslat csekély módosítással a' 49ik czikkelyig elfogadtatott. — A' bélyegtelenül megjelent „National Daily Gazette-t“ a' kormány parancsa megszünteté. —

FRANCZIAORSZÁG.

A' Reformateur republicanus lap szerint jul. 29ről a' rendőség előbbi napon (jul. 28kán) este 6 órakor egy parancs következtében el akará fogni Raspail urat a' lap főszerkesztőjét, de Raspail ur ekkor utazáson volt. Később ismét megjelent a' rendőség, és Raspail Jenő (Eugen) urat, a' főszerkesztő öccsét bevitelparancs (mandat d'amener) következtében a' rendőrispánságba vezette. A' Journal de Paris erre azt mondja:

„A' tett igaz. A' Reformateur második szerkesztője is elfogott. Nyomozásokat tettek több más hirlap-szerkesztő hivatalban is még. Az elfogás számos volt. Mi később közleni fogjuk az elfogott lapszerkesztők neveit. A' kormány úgy látszik használni akarja ez alkalmat a' sajtó-elnomásra, remélvén hogy a' nép ez úttal nem igen fog rajta megindulni. — Maison marsal a' hadminister súlyos felelet 's bűnhődés terhe alatt megtiltja a' katonáknak panaszait 's ügyeiket a' hirlapokban közre juttatni, hanem azokat a' közvetlen előljáróknál rendeli előterjesztetni. Ugy szinte megtiltja a' benyújtott panaszokra adott válaszok közlését is az illető előljáró engedelmé nélkül.

Azt hitték eleinte, hogy a' király nem sérült meg, de a' Temps jul. 29ről mást mond. Szerinte 29kén kétszer volt a' király előlülte alatt ministeri tanács. Az első után, mellynek 10 óraker szakadt vége, a' király kemény fájdalmat érzett a' fején, 's az asztalnál meg sem jelent. Mind e' mellett estve 8 $\frac{1}{2}$ óraker ismét egy második minis-tertanács tartott. A' ministerek egyike vérdaganatot vön észre a' király homlokán; a' király a' zuzást meg is vallotta, mellyet eddig titkolni akart; 's melly lövés-horzsolattól ered. Az érvágás szükségesnek látszott. Az Orleans hg. hasonlóan zuzást kapott jobb czombján a' térd fölött. Joinville herczeg lovát horzs-lövés érte keresztcsontján. A' journal des Débats julius 30kán reggeli utóiraiban ugyanezen híreket adja, ennelfogva hitelesek is. — Mi a' gonosztettet magát illeti, még eddig egyik pártra sem foghatni azt bizonyosan, 's így a' republicanus félre sem. A' Courier Français azon véleményü, hogy Gerard olly egyedüles bűnös, mint Louvel vala, 's egyedül a' törvényszéki nyomozás lesz a' közönséget képes fölvilágítani. Általában igen hajlandó hinni, hogy az egész merény egyes örültség származéka 's közelebb összeköttetésben vagy elágzásban nincsen. Mások meg azt mondják, hogy Gerard azon kérdésre: nem a' carlista párt ösztönzésére vete-mült é erre? igenezve válaszolt. Efelőtt, mint mondják, Gerard bal mellére lilium van edzve. Így az ujságok. A' törvényszék és kormány pedig szalatt 59et fogatott el; többnyire polgárt 's kézművest. Ezek közt azonban Armand Carrel urat is a' National szerkesztőjét. Mielőtt mindazáltal Carrel urat elfogák, megjelentetett neki, hogy ez általános rendszabályok következésében törté-nik. Szinte az elfogottak közt van de Lisle ur is a' Gazette de France legitimista lap igazgatója. A' France midön ezt jelenti, így szól egy úttal: „Mi nyugottak vagyunk e' rendszabály következésén, 's reméljük, hogy igazgatónk holnap ismét szabaddá fog tétetni. Mi ezen elfogatást nem

magyarázhatjuk máskép magunknak, mintha azt hisszük, hogy Carrel Armand ur elfogatásához mellékarabul egy royalistát is akartak állítani 's a' rendőrség épen a' legszilárdabbat, 's legfüggetlenebbet választotta erre. —

A' pairkamara ülésében julius 29kén Persil ur a' pecsétör benyujtá azon királyi rendelést, mellynél fogva a' király személye 's családja ellen 28kán elkövetett vétség 's merény megbíráltatása a' pairkamarára ruháztatik 's Martin du Nord követ neveztetik ki főügyésznek, Franck-Carré pedig alügyésznek a' vádvitelre. A' pairkamara bizonyítván a' kir. rendelés vételét azonnal törvényszékké változott, 's a' főügyész vádja után biztosságot nevezett, melly a' nyomozást intézze, 's az előmunkákat megtegye.

A' követházat alelnöke, Calmon ur, összehivatván, ez csakugyan jul. 29kén egybe is gyült; mindössze 135 tag volt jelen, 's ezek közt Humann, Thiers, Duchatel és de Rigny ministerek. Következő napon nyilvános által szándékozik a' tisztségeket (bureau) alakítani. A' Parisban jelen volt követek alelnökjük, Calmon ur vezérlete alatt még jul. 28kán estve a' tuileriákba mentek mind saját, mind távollevő társaik nevében a' követház ragaszkodását és köz fájdalmát kijelenteni a' királynak, ki ezt nagy megindulással köszöné meg nekik, 's szavaikat az egész követház érzelmei nyilatkoztául fogadá. Jul. 30án a' párisi nemzeti őrtisztség hason czélból udvarlott ugyanott, kikhez számos nemzeti őris csatlakozék. Miután a' tisztek a' tuileriákból az udvarlás után visszatértek, számosan Mortier marsal özvegye lakába mentek, megtudni a' gzsászoló nő egészsége állapotját, kiről azt mondják, hogy férje halála nagyon megrendíté.

A' királyi névkönyv (Almanach) Maison marsalt egyszersmind királyi követnek nevezi sz. Pétervárbán, és hadministernek Parisban 's így kettős létezésü. — A' rendkívüli alkalommal érkezett Messenger des Chambres jul. 29ről azt mondja, hogy ha az elhírt pokolerömü csak fél másodpercczel korábban sül el, a' királyt találja családotul. Továbbá azt, hogy Gerardot, a' gonosztett főszerzőjét nem szöktében v. kötélen bocsátkoztában fogták el, hanem a' szobában felték, hol az imént elsütött erömü meg füstölge. Az ember fiatal és borzasztólag meg van arczában a' csövek szétpattanta által sértve.

Az alsórajnai Courier Parisból julius 30ról reggel 12ed fél órától azon telegraphi jelentést közli, hogy Paris folyvást csöndes; 's a' nép mind inkább bosszús. A' király jól érzi magát. Halotti ünneplések készítettnek e' szomorú nap áldozati számára. — A' kormány a' kamarákat készülősszehíni. — Némelly reggeli hirlapok azt állítot-

ták, hogy Gerard (az elfogott pokolerőművész) lakján a falakon liliumokat lehet látni 's következő felirást is olvasni: „Vive Henri V.! . . . Vivre et mourir pour lui! . . . (Éljen V Henrik! élni vagy halni érte) A' Journal de Paris sem elhinni sem elhítni nem akarja ezt, nem hajolván a' legitimistáktól elpártolásra, kiktől a' kormány nem is fél annyira mint a' republicanusoktól.

A' király Lobau marsalhoz következő irományt intézett: „Paris július 29kén kedves marsal! Ösztönzöttnek érzem magamat Ön által a' nemzeti őrségnek, a' sorkatonaságnak 's a' párisi népségnek, melly ellovagoltamkor jelen volt, kifejezni, melly igen megindultam azon érzelmeken, mellyek a' borzasztó csiny elkövette alatt engem környezének. Ez érzelmek legbiztosabb kezesi Franciaország jövődjének, 's egyetlen vigasztalása azon fájdalomnak, mellyekkel a' tegnapi szerencsétlenség szívemet áthatá 's megtölté. Legyen tehát Ön, kedves marsal tolmácsom! 's tudassa mindnyájokkal, hogy nem vagyok képes kifejezni mind azt, mit érzek, de hogy mig tartand életem, az a' haza köz javára, annak biztosítására, 's a' törvények urasága föntartására leszen szentelve. Ön, kedves marsal! jól ismeri azon érzelmeket, mellyekkel Ön iránt viseltetem, 's mellyek őszinte nyilatkoztatás megújítom Ön kész jóakarója Lajos Fülöp. — (A' marsal ez irományt illő napiparancs kíséretében hoesátotta közre.)

A' ministeri Journal de Paris semmikép sem barátja sem maga sem mások részéről azon hiedelemnek hogy Gerard legitimista. Több lapugyanis azt állította, hogy Gerard bal mellére lilium van edzve a' legitimista párt bélyegéül, de a' Journal de Paris ezt váltig tagadja, 's a' bécdzett bélyegről azt mondja, hogy az nápolyi kereszt, nem pedig lilium, 's hogy inkább a' becsületkereszthöz hasonlít, féül lebegő sassal.

Ujabb tudósítások szerint Gerard a' pokolerőművész, nem vallotta mindedig azt, hogy nincsenek czimboráji, hanem csak azt, hogy azokat semmikép sem szándéka megnevezni. Midőn egy törvényes személy azon személyek neveit olvasta előtte föl, kik öldöklő erőműve áldozatává lettek, azt mondá: „Én jól tudom, hogy igaztalanságot követtem el. De addig faggattak, úgy mond tovább, mig végre rá kellett állanom. „Hát izgatásoknak engede Ön?“ kérdék. „Bizonyára ugymond, pedig többféleképpen.“ „De kitől jövének hát ezen ösztönzések?“ „Tudom, hogy oda fejem 's életem; de inkább nem nevezem őket.“ A' gyilkos állapotja e' napokban javult ugyan, de nem hiszik, hogy két hétnél tovább éljen. A' rendőség azalatt mindenféle ismételten embert elfogat, 's titkos fogságra vitet. Igy a' st. Louis kórházban egy lövés által sebesültet fogatott el, ki azt

állította magáról, hogy a' Boulevard du temple-on sebesített meg, 's minthogy az általa jelölt helyen nem kapott senki, sebet 's azon ház szomszédságából, mellyből a' lövés történt, egy asszony azt állította, hogy a' robbanat után két embert látott sebesülten a' ház hátulsó ajtaján kiosonni az ember gyanúba jött, 's összeállítatván az asszonnnyal ez benne rá ismért a' kisurrantak egyikére. Gerardról meg Decazes hg az aprilisi vádlottak porének nagy barátja, azt állítá, hogy Gerard azon vádlottak egyike, kiket a' pairszék első ítéletében szabadságba helyezett, 's minden vád alul feloldott. —

Folytatása azon cikkelynek, mellyet a' J. des Débats a' „Török-Orosz és Angolország“ című könyvecskéből közöl.) I. Jel. 62 sz. „Állhatóság 's folytanfolyó csüggedhetlenség teszi a' status erejét, 's meg kell ismerni, hogy Russzia az egyszer felfogott tervvel még eddig soha sem hagyaföl. Mióta Törökországot célpontul tűzé ki, pillantásai szünetlen azon türelmes buzgósággal vigyázzák azt, melly az áldozatot, mielőtt fölemésztetnék, megbüvöli 's elkábítja. Russziának e' nyakassága 's kemény megátalkodása határozatiban valóban figyelemre méltó történetikörülmény. Céljától semmi által sem tántoríttatá el magát, sem zendülések, sem háboruk, sem czárainak megöletése által. Sőt hogy Törökországot meghódíthassa 's a' dardanellákat kézre keríthesse, valamennyi czár és czárné ugyanazon egy férfinak látszott, mellynek egész éltében csak egy gondolatja van. — Russziában minden, nagy Péter óta számíttatik. 1696ban országolta kezdetén elfoglalá nagy Péter Azowot a' fekete tenger mellett Krim mögött. Ezzel kezdé az orosz Törökországot 's a' fekete tengert igazni. 1711ben nagy Péter a' Pruthnál megveretett, 's kénytelen vala uj hódítását elhagyni 's meghalt, miután oroszainak inkább csak megmutatá az utat a' fekete tengerre, mint sem megnyitá. — 1736ban Anna elégtételt keresett nagy Péter veszteségiért. Azow ismét elvéttetett, Krim elfoglaltatott 's Moldva Münnich által meghódított; 's még is a' belgrádi béke alkalmakor melly e' háborunak véget veté, Azow inkább széthányatott mint Russziának hagyatott; Moldva az ottoman birodalomnak visszaadatott, 's az oroszoknak megtiltatott, hajósereget tartani, vagy állítani a' fekete tengeren. Honnan a' győzelmek és hódítások után illy káros béke? Mert az 1739ki, (a' belgrádi) béke francia közbenjárásra történt, 's e' közbenjáró hatalom jól látta, hogy Európa fő érdekében fekszik, kirekeszteni Russziát a' fekete tengerből. E' tenger tehát folyvást török birtok maradt. Midőn Franciaország kelet ügyét illy bölcseséggel és szilárdsággal intézé, többé nem XIV Lajos, nem Louvois alatt

valánk, hanem Fleury cardinal ministersége alatt. 1768ban ismét háboru ütött ki a' török és orosz közt. E' háborut a' porta azért üzené, hogy az orosz által fenyegetett lengyelhont megmentse. 'S valóban Russzia Lengyelországgal 1768ban kölcsönös biztosító alkura lépett. II. Katalin i. biztosítá a' lengyel republica szabadságát, alkotmányát és felosztathatlanságát. E' biztosítási alkú közelgés volt a' meghódításhoz és összezatláshoz (Einverleibung). Az unkiar-iskelessii alkú is biztosítási egyezés. Vergennes ur, a' franczia követ tanácsoltára állallatá a' porta, hogy ha Lengyelország Russzia kezébe kerül, ő benne szövetségesét 's támaszát veszti. Háborut üzen tehát Lengyelország ótalmára, de későn kezdé azt és szerencsétlenül viselé. Moldva és Oláhország még egyszer meghódított; 's Krim Katalin hatalmába jutott. Orosz hajóereg vitorlázott Európa körül a' földközi tengerre 's a' szigettengeren a' tsesmei öbölben felpörkölé az ozman hajóeregget. A' sumlai veszteség 1774ben engedékenységre bírta a' portát ellensége iránt, 's a' kairnardsii béke aláíratott; boruteljes béke! melytől szorosán számíthatni az orosz hatalom kezdetét Törökországon. Franciaország többé nem gondolt régi politikájával; II. Katalin párfogója volt a' franczia philosophoknak, leveleze Voltaire-rel, d'Alambert-rel, jöttevője volt Diderotnak. Törökország gyöngesége ótalom nélkül maradt, 's az orosz győzelmes vakmerősége fék nélkül. Vannak békealkuk, melyek a' pör-patvarnak színteg vetnek csak véget; az oroszoknak béke-alkuji is a' portával csupán ügyes közelgések valának új czivakodásokra, új hódításokra. Így volt a' dolog a' kairnardsii békével is, melyet Európa kötni engedé. Moldva és Oláhország ismét kiadatott a' töröknek, de Krim és Kuban függetlenekké nyilvánították a' portától. Krim függetlensége a' Russziávali kapcsolatra volt átmenetel, mely csak 9 évig tartott, mert 1783ban Katalin egy rendelés által Krim összekapcsolatását hirdeté ki a' moszka birodalommal. Moldva és Oláhország vannak most illy független állapotban Törökországra nézve, orosz órpaizs alatt. Russzia a' kairnardsii béke által Azowon és a' tengerpartokon kívül Dnieperig és Bugig kalmárhajóira egyszersmind szabad hajózást nyert a' porta minden tengeren. Mi nem egyéb volt, mint a' fekete tenger megosztatása kizáró uraság vártában az oroszra nézve. Semmi sem vádolja olly igen a' franczia politika gyöngeségét 1774ben mint ezen egyezés, mellyen Törökország megigáztatása alapul. Híjában unzóla Anglia 1783ban, mind Európára, mind magára nézve jól látván az innen származandó veszélyt, új háborura a' portát, Törökország inkább alkudozni akart. Az alkudozások azonban

nem sülték nekijobban el, mint a' háboru 's a' konstantinápolyi béke 1784ben Russziának hagyá Krimet és Kubant. Ezóta Russzia nemcsak Azow mélyéből fenyegeté Konstantinápolyt, hanem Krimből is, mint vallamelly elötolt ellenfokból, melly a' fekete tengerbe, annak meguralására, nyúlik. Mint a' gyöngékkal történni szokott, itt is engedett a' porta, de bezzeg megbánta ám azután, hogy engedett! Angliától felizgatva 1787ben a' török ismét fegyverhez nyult. Potemkin és Suwarow azonnal Moldvába és Oláhországba rohantak, 's Törökország 1792ben ismétlett veszteségei után aláírta a' jassyi (jászvásári) békét. Ekkor az orosz a' Dniesterig nyomult, 's így készíté előre Moldva és Oláhország függetlenségét. II. Katalin az 1774ki békét fölavatá Cherson alapíttatásával a' Dnieper mellett; a' jassyi békét pedig Odessza alapíttatásával a' Dniester torkolatjánál, 's ezen városok alapíttatása által a' csak imént meghódított földön kétségkívül azt akará tudatni, hogy ha Russzia egyszer valahová lábát betesz, az örökre történik. Lengyelország megbukta nem sokára következett a' jassyi béke után; Törökország gyöngesége okozá Lengyelország feldulatását; Lengyelország megbukta pedig szükségkép sietteté Törökország elestét. A' porta ekkori megbuktának fő okául kell említeni Franciaország politikai kislelküségét, melly minden szó és segedelem nélkül hagyá régi szövetségesét elgázoltatni. 1774 és 84ben csak alkudozott az ottomani porta mellett, a' helyett, hogy fölfegyverkezett volna, 's alkúji, kiket nem támogatának seregek, ellen nem állhatának az orosz győzelmek tulnyomósságának. Anglia fölbizgatta Törökországot háborura, de nem segítette; valóban különös politika, mellytől századunkat az ég ója meg! 's melly alban áll, hogy lássuk a' veszélyt, mutassuk azt ki, és semmit se tegyünk legyőzésére. Ez idő óta Anglia jól fogta fel a' keleti kérdés fontosságát. Chatam lord azt mondta: „Nem is kívánok vitába bocsátkozni olyanval, ki által nem látja, hogy az ottoman birodalom épsége, élet v. halálkérdés Angliára nézve.“ Sok ugyan állallatni ezt; de jobb szerinte cselekedni. Anglia nem cselekedett. Hogy Russziát gyöngítse, mellynek öregbedése aggodalmat támaszt benne, háborura bizgatá Törökországot ellene; de mivel seregeit nem fegyverzé föl, e' háboru 's összeütközés Orosz- és Törökország közt, mindig amannak hasznára ütött ki, melly minden háboruban nyert valamit, Anglia számításai pedig mindig kudarcot vallottak, mert czélszerű tettek által nem támogatá azokat. Franciaország és Anglia szemökre vethetik maguknak az 1774ki és 84ki egyezéseket. Az 1792ki jassyi békében Franciaország ártatlan, mert nagy revolutióját eszközölé akkor, 's illy munka nem engedéidőtnék

az európai súlyegyenről (aequilibrium) gondoskodni. A' francia revolutio óta történtek mind oda egyesültek, hogy Russziát nagyobbítsák Törökország rovására. Tekintsük most ezen esetek sorát végig, de mielőtt ahhoz fognánk, meg kell jegyeznünk, hogy azon elvek, mellyek által Törökország meghódításának következnie kell, már a' jassyi békében létesültek: mert abban vannak a' feudalis statusok függetlenekké téve úgy, hogy a' függetlenség ezen állapotjából alattvalói állapotha jussanak, mint Krim; mert azon országok, mellyeket meghódítani vala szándék, kölcsönös biztosítási alkukba valának bonyolítva, mint Lengyelország; úgyszint a' fekete tengeri hajózás, azon tengeré, melly ha nem barátja, vagy alattosa Stambuinak, akkor annak ura; előlött az európai hatalmak borutjeljes szűkmellúsége 's előlátása, melly isméri ugyan a' veszélyt, de semmit sem tesz annak eltávolítására. Ezek voltak azon elvek 's eszközök, mellyeknél fogva Russzia Törökországot megigázní 1700ban nagy Péter alatt kezdé, a' kanardsii és jassyi békét előkészíté, 's végre is fogja hajtani, ha Európa mindig gyöngé, mindig elszélyedten v. szórakoztan engedí neki nyugalmasan folytatni azon hódítást, mellynek fő czikkelyeit imént elővázoltuk. — A' Temps szerint azon könyvecske, mellyből e' czikkelyek vannak véve, Ponsonby lord kezéből került, ki előbb Braziliában, azután Brüssselben volt, most pedig Stambulban angol követ. Községesen azt hiszik, 's az imént idézett czikkelyek is mutatják, hogy Ponsonby l. kelet ügyében nem járatlan. —

SPANYOLORSZÁG.

Ujabb hiradások kétségen tul helyezik, hogy a' julius 16iki ütközetető a' krisztiniak nyerék meg, és pedig tetemes diadallal. A' számos jelentés közül egyik tudósít a' francia szélekről, így közli az ütközet részleteit: A' Puente la Reynai kis őrseregnek jul. 14iki győzödelmes kirohanta után, melly alkalommal a' carlosiak igen érzékeny csapást szenvedtek 's többek közt patantyuságok vezérét is vesztek, Cordova, Lopez, Oraa, és Espartero krisztinai vezérek 10 ezer főnyi gyalogsággal és egy ezred lovassággal előnyomultak Mendigorria falu felé, hol a' carlosiak gen. Moreno vezérlete alatt nagyobb résztint összegyülekezve állottak. Támadást a' krisztiniak kezdettek közel a' mendigorriai hidhoz, mellyet az ellenfél részéről több zászlóalj erősen fedezett. E' zászlóaljak jó ideig mozdulatlan állák ki a' támadók záportüzét, míg végre a' folyam (Arga) bal partján Larraga faluból lejött másik krisztinai hadláb megkerítvén őket es által zavarba jöttek, és soraik fölbomolván a' támadóknak tovább ellen nem állhattak. Nagy

rész a' folyamnak rohant, hogy átuszással menekessék, de igen sok veszett belé közülök. A' támadók fegyvere már különben is igen megritkítá soraikat. Segastibelza karján kemény sebet kapott, 's csak nagy ügyvel bajjal menekhetett ki a' fogságba jutástól, ugy szinte a' vezérlete alatt volt zászlóaljak, melly a' hidakat legelő fedezé, majd minden tiszte elhullott vagy megsebesült. Maga d. Carlos is futással szabadult meg az ellenség lovassága elől, melly őt üzőbe vette. Egy generaljokat a' carlosiak magok ölék meg, mert elpártolási szándékot árult el. Veszteségök holtakban és sebesültekből 1500 főre tétetik, az elfogottak száma pedig, kiket a' krisztiniak Pamplonába vitettek; miniegy 600 főre. Gen. Moreno eleinte elesettnek tartaték, pedig ő részt sem vett az ütközetben. A' carlosiak lovassága igen jól fedezé a' visszavonulást, mert különben veszteségök két annyira ment volna. A' Memorial ez ütközetet a' legvérengzőbbnek nevezi mindazok közt, mellyek eddig a' két hadfél közt történtenek. D. Carlos 17ikén Estellaban gyűjté össze seregét, 's reggel misét hallgatott, de megértvén, hogy az ellenség újra közeledik, minden seregestül, sőt a' sebesültek és lakosok nagy részével együtt, sietséggel vonult vissza Asarta felé; 19ikén pedig Arbeizarba. A' sebesültek közt emlittetik még Villareal, 's több főtiszt. A' 3ik és guipuzcoai 2ik zászlóaljak parancsnoki elesetek. Estellába 700 sebesült hozatott, más 150 Salinas de Oroba. Don Benedicto, a' navarrai alkirály fia, ki csak közelebb pártolt által a' felköltekhez, más 37 társával együtt, a' krisztiniak fogságába került.

Francia hirlapok a' spanyol szélekről julius 22kéről vett tudósításoknál fogva jelentik: hogy Merino, Cuevillas, és Villalobos Castiliából minden csapatjokkal átjöttek Navarrába 's d. Carlosal egyesültek. E' csapatok mennyiségét a' Messager 5000 főre teszi, 's az összecsatlakozásból azon már régebbi szándékot következteti, hogy már most a' car'osiak csakugyan Castiliába szándékoznak általsapni 's a' mondott guerillavezéreket kalauzul 's kémlelő táborsemekül használandják. Sokat segíthet e' szándékon a' madriti kormány mostani meghasonlása, Amarillas ügyetlensége, de főkép azon körülmény, hogy Madritban a' nép nagy buzongásban van a' közelebb kibocsátott ministeri rendszabások miatt. Ugyan is a' Messenger állítása szerint jul. 22kérül tudósítást von a' francia kormány Madritból, melly e' fővárost a' legnagyobb zajgásban levőnek állítja; a' rendes katonaság nem vesz ugyan részt a' nép kiabálásiban, de kereken kimondá, hogy ő a' népre löni nem fog; a' városkatonák ellenben kezét fogván a' lakosokkal egyiránt szüglődnak az ama-

rillasi decretum ellen. Kivánságaik ezek: 1) kormányváltoztatás; 2) haladéktalan összehívása a' cortesnek; 3) jöjön a' királyné vissza Madritba; 4) 's vonassék vissza a' parancsolat, melly katonabiztosságokat rendelt fölállíttatni. Julius 21. és 22kén a' főváros már szörnyű forrongásban volt, 's a' revolutio kitörése majd elkerülhetlennek látszék. Ezt a' Messenger; más hírlapok azonban nem említik a' történetet. — D. Carlos serege, midőn a' guerilla csapatok hozzá csatlakoztak, Estella körül állott, kiterjeszkedve az Arga folyamig. Jeles vezéreik veszteségén folyvást vigasztalhatatlanok; különösen fájjalják Reyna pattantus ezredes halálát, ki Puente la Reyna alatt esett el. A' mi álgújok és pattantuságjok van és volt a' carlositáknak, mind ő gyűjté saját költségin, 's minthogy Cubaban nagy terjedelmű jószágai voltak, tetemes jövedelmét egészen a' fölkelés gyámolítására fordítá. — Mondják, don Carlos legközelebbismét nagy summa pénzt kapott a' had-folytatásra.

PORTUGÁLIA.

A' portugáli kormány változása nem volt olly tetemes, mint eleinte híresztelék. „Általlátá a' királyné, így írja egy levelező július 19kéről Lisabonbul, hogy Silva Carvalho mellőzhetlen szükségű tag a' kormányban 's nélküle a' finantz-hivatal sem mire sem mehet. Meghivatván tehát, szükségkép némelly régi tisztársait is meg kelle kormányhivatalokkal kínálni, mert azok nélkül Carvalho egy átallában nem akart tisztséget vállalni. Freire urat a' volt belügyi ministert, kinek ujjelag kineveztetését Carvalho leginkább sürgeté, épen nem szenvedheti donna Maria; helyébe tehát Rodrigo da Fonseca Magalhaes ajánlatván, ez ki is neveztetett; a' másik Magalhaes pedig, ki belügyi minister volt, az igazsági hivatalt vállalta föl. A' többi minister, t. i. Saldanha, Loulé és Palmella megmaradnak hivatalaikban. A' föl-ségnek igen kedvére van ez új kormány-szerkesztés, de még nagyobb kedvére a' népnek Carvalho hivatal-vállalása, mert mingyárt első napokban érezhető sikere látszék a' pénzügyben e' legujabb változásnak. —

OLASZORSZÁG.

A' majlandi lap a' lombardi tartományok népszámát közli 1834ről, mellyből az sül ki, hogy a' lakosok összes száma ezen említett évben 2,428,735 volt, azaz 12,368al több mint a' tavalyi. Majland népessége 139,966, 's ennél fogva 458nal több mint tavaly. A' városhoz tartozó vidék népszáma pedig 364,115 's így 4004el több a' tavalyinál. — Romából jött tudósítások szerint a' pápa július 24kén tartott titkos consistoriumban régi szokás szerint néhány (della Porta

Rodiani, Alberghini, Tadeni, és Spada) kardinálnak bezárta száját, 's efölött két érseket, (az avignonit 's de la Platait) és tíz püspököt hirdett ki (preconisalt) 'sez utóbbiak közt négy spanyol-amerikait. —

NÉMETORSZÁG.

Karlsruhe, július 23. A' második kamara (Bendek) mai ülésében a' biztosság tudósításában, Rotteck indítványa kinyomtatásának megtiltatása fölött, melly indítványban Rotteck az alkotmány biztosíttatását sürgeté, Itzstein követ megmutatá, hogy a' belministerség ezen tilalma a' kamarának, a' munkarend által tulajdonított, alkotmányszerű jogát 's a' nyilvánosság körét sértette meg; pedig csak e' körben forgott, midőn az érdeklött indítvány kinyomtatását elhatározá. A' kamara becsülete, méltósága és jogai kívánják tehát, hogy a' belministernek ezen tette ellen a' nagyherceghez küldendő felírásban tegyenek panaszt, 's a' tilalom megszüntetését kérik. E' rendszabályt a' biztosság egyetlenegy szózat-kívétellel, maga is javasla.

NÉMETALFÖLD.

A' Morning-Herald levelezési cikkelye szerint Bredából következőt beszél: Jul. 15. némi féligkatona, félig polgár köntösbe öltözött ember, kitélőbbi napon a' táborban ide 's tova láttak kalandozni, a' Szász-Weimári hercegnek a' hollandi sereg másod parancsnokának sátorába törekedett tolakodni, midőn a' herceg épen öltözéssel foglalkozott. Az ör visszautasítá őt, de az idegen kardot rántott 's erővel akart utat nyitni. Összekaptak, 's az ör az embert lecsapá. A' herceg e' zajra kirohan a' sátorból, 's az erőszakos tolakóra egy pisztolyt sűt el, melly azonban elcsentent. Az idegent erre elfogták, 's katonai fogházba vitték, hogy azonnal haditörvényszék elibe állíttassék. Közönségesen örülnek hiszik.

SICILIA.

Említettük, hogy mult karácsonkor Nápoly révén Winfried nevű gőzhajó meggyuladt és elégett. E' hajón többek közt jeles mennyiségű osztalékok (dividend) voltak, mellyeket párisi váltók fizetésül küldöttek Nápolyba. A' papirospénz nem égett volna össze, ha a' nápolyi vámhatóság az ünnep miatt nem vonakodott volna a' kiszállásra szükséges engedelmet megadni. A' párisi pénzváltók kárpótlási panaszt indítottak. A' nápolyi kormány biztosságot nevezte ki, melly az ügyet megvizsgálja, 's ez a' panaszlók részére kedvező véleményt adott. Az ügy most a' ministertanácsban vitatás alatt van, és semmi kétséget nem szenved; hogy a' párisi pénzváltók teljes kárpótlást fognak nyerni. —